

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

[Avaleht](#) > Riigikohus rahuldab Vabariigi Presidendi taotluse tunnistada Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seadus põhiseadusvastaseks

Riigikohus rahuldab Vabariigi Presidendi taotluse tunnistada Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seadus põhiseadusvastaseks

19. Detsember 2019

Riigikohus tunnistas vaidlusaluse seaduse põhiseadusvastaseks põhjusel, et see ei näe ette tõhusat kontrolli selle üle, et inimest ei jäetaks teavitamata, kui Kaitsevägi on teda varjatult jälginud. Samas ei nõustunud Riigikohus teiste taotluses toodud etteheidetega seaduse põhiseadusvastasuse kohta.

Vabariigi President jättis selle aasta 7. märtsil välja kuulutamata 20. veebruaril Riigikogus vastu võetud Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse. Nimetatud seadus annab Kaitseväele muu hulgas õiguse ajutise julgeolekuala kaitseks varjatult kontrollida isikuandmeid avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust, kasutada variandmeid ja konspiratsioonivõtteid ning isikut varjatult jälgida. Riigikogu võttis 29. mail seaduse muutmata kujul uuesti vastu. Vabariigi President esitas 14. juunil Riigikohtule taotluse tunnistada seadus põhiseadusvastaseks.

Kuigi seadus piirab isikute varjatud jälgimist ajaliselt 24 tunniga, on Vabariigi Presidendi hinnangul sellise õiguse andmine Kaitseväele ebaproportsionaalne ning omistab sellele pädevuse, mis ei ole kooskõlas põhiseaduse eesmärgi ja Kaitseväe rolliga demokraatlikus ühiskonnas. Kaitseväele kui riigikaitseülesannet täitvale asutusele ei peaks rahuajal andma riigisisest teabe varjatud töötlemise volitusi, mis on omased julgeolekuasutustele ja korrakaitseorganitele (nt Kaitsepolitseiamet ning Politsei- ja Piirivalveamet). Kaitseväe õigus isikuid varjatult jälgida võib kaasa tuua põhiseaduses sätestatud õiguste rikkumise, riivates sealhulgas perekonna- ja eraelu puutumatust, sõnumite saladust ja kodu puutumatust.

Riigikohus rahuldab taotluse ning tunnistas Kaitseväe korralduse seaduse muutmise seaduse põhiseadusvastaseks, kuid ei nõustunud kõikide Vabariigi Presidendi taotluses toodud etteheidetega seaduse põhiseadusvastasuse kohta. Riigikohtu hinnangul riivavad vaidlustatud seadusega Kaitseväele antavad õigused – isikuandmete varjatud kontroll andmekogudes, varjatud jälgimine, variandmete ja konspiratsioonivõtete kasutamine – isiku eraelu puutumatuse õigust. Võttes aga arvesse meetmete kohaldamise eeldusi ja sisu ning nendega seotud menetlusgarantiisid ja kontrollivõimalusi (nt meetmete kohaldamise kestus ning ulatus, andmete töötlemise nõuded, teavitamiskohustus jt), hindas Riigikohus Kaitseväele antud vaidlusalused õigused põhiseaduspärasteks.

Küll aga on Riigikohtu hinnangul põhiseadusega vastuolus tõhusa kontrolli puudumine selle üle, kas Kaitseväe otsus jätta isik varjatud jälgimisest teavitamata on põhjendatud. Varjatud jälgimisel kogutakse isikuandmeid näiteks jälgitava isiku isikusamasuse tuvastamiseks vajalike väliste tunnuste kohta või temaga kaasas olevate esemete kohta, mis võivad ohustada Kaitseväe julgeolekuala. Kaitseväe korralduse seadus sätestab, et Kaitseväe kohustus on teavitada isikut tema varjatud jälgimisest pärast seda, kui teavitamine ei

ohusta enam piirangu eesmärgi. Seadus ei anna sealjuures Kaitseväele alust otsustada isiku lõpliku teavitamata jätmise üle, kuid paneb kohustuse järjepidevalt kaaluda, kas isiku tingimuslik teavitamata jätmine on põhjendatud.

Riigikohtu sõnul peaks sarnaselt kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud jälitustoimingutega ka kaitseväeluuret reguleeriv seadus sätestama tõhusad menetluslikud garantiid, mis välistaksid olukorra, kus isik jäetakse meelevaldselt teavitamata sellest, et Kaitsevägi on töödelnud teda puudutavat teavet. Selle õiguse tagamine on isiku jaoks eelduseks oma õiguste kohtulikuks kaitseks ning samas ka preventiivseks vahendiks, mis võib hoida ära täitevvõimu kergekäelise või õigusvastase sekkumise.

Seadusandjal on mitmeid võimalusi, kuidas kehtestada isiku varjatud jälgimisest teavitamata jätmise põhjendatuse hindamise põhiseadusele vastav regulatsioon. Sealjuures tuleb arvestada, et mida intensiivsem on isikuandmete varjatud töötlemisega isiku põhiõigustesse sekkumine, seda konkreetsemad ja tõhusamad peavad olema menetluslikud garantiid, mis tagavad teavitamiskohustuse täitmise.

Ehkki Riigikohus tunnistas vaidlusaluse seaduse põhiseadusvastaseks, ei nõustunud Riigikohus taotluse hinnanguga, et vaidlustatud seadus ei ole piisavalt selge ja arusaadav, et inimesel oleks mõistlik võimalus riigi tegevust ette näha ning tegutseda sellele vastavalt. Riigikohus võttis norme abstraktselt analüüsis seisukoha, et seadus võimaldab põhiõigustesse sekkumise eeldustest ja kohaldatavate meetmete sisust aru saada.

Riigikohtu hinnangul võib isikuandmete varjatud kogumine ja töötlemine olla vajalik nii riigi sisemise kui ka välimise rahu tõhusaks kaitsmiseks ning põhiseadusest ei tulene täielikku keeldu anda Kaitseväele piiratud ulatuses üle riigi sisemise rahu tagamise ülesandeid ega ka täielikku keeldu anda Kaitseväele üle isikuandmete varjatud kogumise ja töötlemise volitusi. Seda aga juhul, kui riivete intensiivsust tasakaalustavad küllaldased kontrollivõimalused ja menetluslikud garantiid.

[OTSUS](#) [1]

Susann Kivi
Riigikohtu pressiesindaja
+372 5333 9846
susann [dot] kivi@riigikohus [dot] ee

Allikas URL: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohus-rahuldas-vabariigi-presidendi-taotluse-tunnistada-kaitsevae-korralduse>

Lingid

[1] <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=5-19-38/15>